

HET BEROEP VAN PSYCHOLOOG EN DE UITOEFENING VAN DE KLINISCHE PSYCHOLOGIE

EEN PRAKTISCH GIDS IN DE WETGEVING

ONDER LEIDING VAN DE
BELGISCHE FEDERATIE VAN PSYCHOLOGEN (BFP)

ONDER COÖRDINATIE VAN
STEFAN CALLENS EN MARC VAN OVERSTRAETEN

Psychologen in België
Belgische Federatie van Psychologen

HET BEROEP VAN PSYCHOLOOG EN DE UITOEFENING VAN DE KLINISCHE PSYCHOLOGIE

Een praktisch gids in de wetgeving

Onder leiding van de
Belgische Federatie van Psychologen (BFP)

Onder coördinatie van
Stefaan Callens en Marc Van Overstraeten

Psychologen in België
Belgische Federatie van Psychologen

JURISQUARE

Uw
juridische
kruispuntbank

De online versie van dit boek is beschikbaar
in de Jurisquare Bibliotheek op www.jurisquare.be.

© 2017, Anthemis n.v.
Place Albert I, 9 B-1300 Limal
Tel. 32 (0)10 42 02 90 – info@anthemis.be – www.anthemis.be

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgevers.

D/2017/10.622/59
ISBN: 978-2-8072-0295-5
Zetwerk: Communications
Omslag: Matthieu Lepoutre
Drukken: Ciaco
Gedrukt in België

Inhoud

De auteurs	7
Voorwoord	9

Eerste deel **Het beroep van psycholoog**

1. Vakgebied van de psychologie	13
<i>Karel De Witte</i>	
2. De bescherming van de titel van psycholoog	19
<i>Marc Van Overstraeten</i>	
3. De deontologische code voor psychologen	31
<i>Emily Vranken en Marie-Caroline de Mùelenaere</i>	
4. Het beroepsgeheim van de psychologen	49
<i>Géraldine Mathieu en Claire Rommelaere</i>	
5. De psycholoog als onderneming	57
<i>Laura Boddez en Stefaan Callens</i>	
6. De dossiervorming door de psycholoog in het licht van de Wet Verwerking Persoonsgegevens	85
<i>Laura Boddez en Stefaan Callens</i>	
7. Honoraria	101
<i>Liesbeth Van Leuven en Stefaan Callens</i>	
8. BTW	105
<i>Liesbeth Van Leuven en Stefaan Callens</i>	
9. Associaties tussen psychologen	111
<i>Liesbeth Van Leuven en Stefaan Callens</i>	
10. De aansprakelijkheid van de psycholoog	117
<i>Mathilde Coëffé en Stefaan Callens</i>	

Tweede deel
**De uitoefening van de klinische psychologie
als gezondheidszorgberoep**

1. Vakgebied van de klinische psychologie	149
<i>Karel De Witte</i>	
2. De uitoefening van de klinische psychologie	153
<i>Marc Van Overstraeten</i>	
3. De rechten en verplichtingen van de klinisch psycholoog volgens de Wet Uitoefening Gezondheidszorgberoepen (WUG)	173
<i>Laura Boddez en Stefaan Callens</i>	
4. De rechten van de patiënt van de klinisch psycholoog (wet van 22 augustus 2002)	179
<i>Marie-Noëlle Derèse</i>	
5. Het beroepsgeheim van de klinisch psycholoog	203
<i>Géraldine Mathieu en Claire Rommelaere</i>	
6. eHealth	227
<i>Liesbeth Van Leuven en Stefaan Callens</i>	
7. Honoraria	233
<i>Liesbeth Van Leuven en Stefaan Callens</i>	
8. BTW	237
<i>Liesbeth Van Leuven en Stefaan Callens</i>	
9. Associaties tussen klinisch psychologen	239
<i>Liesbeth Van Leuven en Stefaan Callens</i>	
10. Kenmerken van de aansprakelijkheid van de klinisch psycholoog	241
<i>Mathilde Coëffé en Stefaan Callens</i>	
Index	251

3. De deontologische code voor psychologen

29. Met de inwerkingtreding van de deontologische code op 26 mei 2014⁴² kregen psychologen in België, naast hun burgerlijke en strafrechtelijke verplichtingen, voor het eerst te maken met bindende regels specifiek voor hun beroepsgroep. Deze verplichtingen gelden voor de volledige beroepsgroep en overstijgen daarmee de grenzen van de verschillende praktijken. Alle psychologen, ongeacht hun missie of werkomgeving, dienen dezelfde doelstelling na te streven: waken over de psychische en psychosociale integriteit van personen, groepen of organisaties⁴³ en dit binnen een wetenschappelijk onderbouwd referentiekader.

De beroepsgroep vervult daarmee een functie van algemeen belang, wat de bescherming van de titel van psycholoog en het opleggen van deontologische plichten rechtvaardigt. De titelbescherming krijgt immers pas nut wanneer de psycholoog zich via deze titel verbindt aan een aantal verantwoordelijkheden. Wanneer de psycholoog dit engagement niet nakomt en daarover een klacht wordt ingediend, kan hij dan ook ter verantwoording worden geroepen door het tuchtorgaan. Deze ontwikkelingen dragen zowel bij tot de bescherming van het publiek als tot de professionalisering van het beroep van psycholoog.

I. Het ontstaan van de deontologische code

A. Goedkeuring van een koninklijk besluit

30. Tot de wettelijke verankering van de deontologische code voor psychologen bestond alleen de beroepscode opgesteld door de Belgische Federatie van Psychologen (BFP). Hoewel die code onderwezen werd aan de universiteiten, had ze geen enkele wettelijke waarde: alleen de leden van de federatie verbonden zich ertoe de code te respecteren en konden bij overtredingen hun lidmaatschap verliezen. Wanneer de BFP klachten kreeg over onaanvaardbare praktijken van psychologen die niet aan hen verbonden waren, konden zij echter niet tus-

⁴² KB 2 april 2014 tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog, BS 16 mei 2014.

⁴³ Voorstel tot amendement in 2014 ingediend door het Syndicat national des psychologues bij de rapporteur van het Franse wetsontwerp betreffende gezondheid nr. 2302, geciteerd in J. BORGY, "Comment articuler notre pratique de psychologue avec les systèmes hiérarchiques qui nous régissent?", *Le Journal des psychologues* 2016/9 (nr. 341), 17-19.

senkomen. Cliënten van psychologen misten daardoor bescherming, met soms schrijnende situaties als gevolg.⁴⁴

31. De aanzet om naar een wettelijk verankerde code voor psychologen in België te evolueren, kwam van de Psychologencommissie en de BFP. Na een reflectie met betrekking tot haar bestaansreden kwam de Commissie immers tot de vaststelling dat louter een bescherming van de titel slechts een beperkte meerwaarde bood, zowel voor de psychologen zelf als voor het publiek. Ze achtte het dan ook noodzakelijk de waarde van de titel te versterken door de verankering in een bindend deontologisch kader.

Eén van de taken van de Commissie bestaat erin de bevoegde ministers op eigen initiatief of op verzoek advies te verstrekken over alles wat de bescherming van de titel van psycholoog aangaat.⁴⁵ Om tot een bindende code te komen, heeft de Psychologencommissie zich daarom tot de minister van Middenstand gericht, die zich bereid toonde dit initiatief te steunen. Dit leidde uiteindelijk tot een wijziging van “de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog”⁴⁶, met als gevolg dat psychologen voortaan gebonden zijn aan deontologische verplichtingen.

Om de deontologische code zelf uit te werken werd door de minister van Middenstand een werkgroep in het leven geroepen bestaande uit vertegenwoordigers van de BFP en APPPsy, de beroepsfederaties die op dat moment erkend waren als representatief voor de psychologen.⁴⁷ Deze groep kwam bijeen van juni tot oktober 2012 onder leiding van een jurist van de Federale Overheidsdienst Economie, KMO, Middenstand en Energie met ervaring in het tuchtrecht. Vervolgens werd een eerste versie van de deontologische code uitgewerkt op basis van de BFP-code⁴⁸ en de *Meta-code* van de *European Federation of Psychologists’ Associations* (EFPA).^{49 50}

⁴⁴ K. KOREVAAR, “Tuchtrecht voor Psychologen in België”, *Tijdschrift Klinische Psychologie* 2013, 43, 156-163.

⁴⁵ Art. 4 wet 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog, BS 31 mei 1994.

⁴⁶ Via de wet van 21 december 2013 tot wijziging van de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog (I), BS 4 februari 2014 en de wet van 21 december 2013 tot wijziging van de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog (II), BS 4 februari 2014.

⁴⁷ Voor meer informatie over deze erkenning, zie www.compsy.be/erkenning-als-representatieve-beroepsvereniging-voor-psychologen.

⁴⁸ BELGISCHE FEDERATIE VAN PSYCHOLOGEN, *Deontologische code voor Belgische psychologen*, Brussel, Belgische Federatie van Psychologen, 2004.

⁴⁹ K. KOREVAAR, “Tuchtrecht van Psychologen in België”, *Tijdschrift Klinische Psychologie* 2013, 43, 156-163.

⁵⁰ De EFPA verenigt de nationale Psychologenverenigingen binnen Europa (waaronder ook de BFP) en is dus te beschouwen als een vereniging van beroepsfederaties. In 1995 publiceerde zij een eerste versie van haar *Meta-code of Ethics*, die als referentiekader moest dienen voor de deontologische codes opgesteld door haar deelverenigingen. Deze *Meta-code* kan dus niet beschouwd worden als een beroepscode voor de individuele psycholoog. De EFPA wil er daarentegen mee garanderen dat de verschillende Europese codes gebaseerd zijn op dezelfde ethische principes en waarden. Ze laat evenwel voldoende ruimte voor de kenmerken en het

In een volgende stap legde de minister van Middenstand het ontwerp van de code voor aan de plenaire vergadering van de Psychologencommissie. Een dertigtal wijzigingen werden vervolgens op haar advies doorgevoerd. De tekst werd in een ontwerp van koninklijk besluit gegoten, dat na advies van de afdeling Wetgeving van de Raad van State nogmaals een aantal aanpassingen onderging. Het besluit werd in zijn uiteindelijke vorm goedgekeurd op 2 april 2014 en gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad* op 16 mei van hetzelfde jaar.

32. De publicatie in een KB onderscheidt de deontologische code voor psychologen van de geneeskundige plichtenleer die van toepassing is op artsen. Deze laatste is nooit bindend verklaard, hoewel de Koning naar aanleiding van “het koninklijk besluit nr. 79 betreffende de Orde van geneesheren” in principe de mogelijkheid daartoe heeft (art. 15, § 1, tweede lid). Dit heeft als gevolg dat de Provinciale Raden van de Orde der artsen alleen tuchtmaatregelen kunnen nemen bij inbreuken op ‘de eer en de waardigheid van het beroep’⁵¹. Zij kunnen echter geen sanctie uitspreken omdat een specifieke bepaling uit de plichtenleer is geschonden, ze kunnen er hoogstens naar verwijzen.⁵² De ‘eer en waardigheid van het beroep’ is een zeer algemene bepaling die vatbaar is voor interpretatie, wat onzekerheid teweegbrengt bij zowel de Provinciale Raden als bij de artsen zelf.⁵³ Het is immers voor niemand helemaal duidelijk wat nu wel of niet mag. De uitspraken en de strafmaat kunnen daardoor ook wel eens verschillen tussen de Provinciale Raden onderling.

Hoewel een bindende code meer zekerheid biedt, boet ze wel in aan flexibiliteit. De Nationale Raad van de Orde der artsen kan de geneeskundige plichtenleer aanpassen wanneer zij dit wil, terwijl er een KB nodig is om de deontologische code voor psychologen te veranderen. Dit valt niet onder de bevoegdheid van de Psychologencommissie, maar wel onder die van de voogdijminister. Een aanpassing op wetsniveau neemt onvermijdelijk meer tijd in beslag en is ook niet mogelijk op gelijk welk moment. Dit is meteen ook de

wetgevend kader van de landen zelf. Toen de BFP zijn deontologische code herwerkte in 2004, nam deze de Meta-code als vertrekpunt om deze vervolgens verder toe te spitsen op de Belgische context.

Voor meer informatie over de Meta-code verwijzen we naar G. LINDSAY, “Transnational ethical guidance and the development of the EFPA metacode of ethics”, *European Psychologist* 2011, 16(2), 121–131, doi: 10.1027/1016-9040/a000090.

⁵¹ Art. 6, 2° KB nr. 79 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Artsen, BS 14 november 1967 met tekstbijwerking tot 17 augustus 2015.

⁵² S. CALLENS, M. LEIRE, L. BODDEZ, L. VAN LEUVEN en J. PEERS, “Gezondheidszorgberoepen” in S. CALLENS en J. PEERS (eds.), *Organisatie van de Gezondheidszorg*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 295-297; R. VAN GOETHEM, “De Orde van Geneesheren” in T. VANSWEEVELT en F. DEWALLENS (eds.), *Handboek Gezondheidsrecht, Volume I. Zorgverleners: statuut en aansprakelijkheid*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 551-555.

⁵³ *Ibid.*

reden waarom een bepaling als artikel 12 van de code⁵⁴, die tot nog toe heel wat commotie en protest uitlokte⁵⁵, nog steeds niet is aangepast.

B. De oprichting van tuchtorganen

33. Naast de verankering van deontologische regels, voorzag de wijziging van de “wet van 8 november 1993” eveneens in de oprichting van een Tuchtraad en een Raad van Beroep.⁵⁶ Deze raden worden voorgezeten door advocaten aangeduid door de minister van Middenstand en bestaan uit leden die verkozen werden onder de erkende psychologen. Zowel de verkiezingsprocedure voor de leden als de werking van de Raden zijn vastgelegd bij koninklijk besluit (voor meer details, zie *infra* nrs. 211 e.v.).⁵⁷

De Tuchtraad waakt over de naleving van de deontologische regels en doet uitspraken in tuchtzaken tegen psychologen. Iedereen die van mening is dat een psycholoog een deontologische fout heeft gemaakt, kan bij hem een klacht indienen: cliënten, naasten van een cliënt, een werkgever, een collega... Ook de Psychologencommissie zelf heeft deze mogelijkheid.

De aanklaagde psycholoog krijgt steeds de kans om zelf elementen aan te leveren voor zijn verdediging, maar de Tuchtraad kan ook beslissen deskundigen en getuigen te horen. Dit laatste gebeurt steeds in aanwezigheid van de psycholoog, tenzij deze verstek zou geven. Bij afloop van deze procedure is het dan aan de raad om een beslissing te nemen. Indien hij geen deontologische inbreuk heeft vastgesteld, verwerpt hij de klacht. In het tegenovergestelde geval kunnen zij één van de volgende sancties opleggen: een waarschuwing, een schorsing of een schrapping. Een schorsing houdt het verbod in de titel van psycholoog te dragen gedurende een periode bepaald door de Tuchtraad, met een maximum van 24 maanden. Een schrapping betekent dan weer een definitief verbod om de titel van psycholoog te dragen. Bij een schrapping kan de psycholoog ten vroegste vijf jaar na de uitspraak een eerherstel vragen en

⁵⁴ “De psycholoog is bevrijd van zijn discretieplicht en kan deze niet invoeren in de gevallen en situaties waarin een wetgeving hem verplicht informatie bekend te maken zoals de gevallen van aangifteplicht bedoeld in de artikelen 422bis en 458bis van het strafwetboek of de situatie bedoeld in artikel 458 van het strafwetboek waarin de psycholoog geroepen wordt om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen.”

⁵⁵ Een bijdrage in dit werk gaat specifiek in op deze problematiek (zie *infra*, nrs. 72 en 73).

⁵⁶ Zie hoofdstuk II wet 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog, BS 31 mei 1994.

⁵⁷ KB 8 juli 2014 tot bepaling van de voorwaarden tot de verkiesbaarheid van de leden van de Tuchtraad en de Raad van Beroep, de regels van hun verkiezing, de werkingsregels en samenstelling van de Tuchtraad en de Raad van Beroep, alsook de werkingskosten van de Psychologencommissie, de Tuchtraad en de Raad van Beroep, in uitvoering van de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog, BS 6 augustus 2014.

de Tuchtraad kan dit enkel toekennen indien buitengewone omstandigheden dit rechtvaardigen.

Indien de psycholoog door de Tuchtraad een sanctie krijgt opgelegd, heeft hij nog de mogelijkheid om hiertegen beroep aan te tekenen en dit tot één maand na ontvangst van de uitspraak. Het is vervolgens aan de Raad van Beroep om in deze zaken een beslissing te nemen.

34. De tuchtprocedure bepaalt niet dat de klager op de hoogte moet worden gebracht van het verloop van de procedure of van de definitieve uitspraak. Vaak verwacht de klager echter een persoonlijk herstel van geleden schade, wat kan gaan van een erkenning van de veronderstelde fout tot de intrekking van een verslag in een rechtszaak. Het tuchtrecht ziet de klager echter niet als een partij in de zaak en dus kan deze laatste geen enkele vergoeding eisen, noch financieel, noch moreel.⁵⁸ De rol van de klager blijft beperkt tot het melden van een mogelijke deontologische fout.

Om tegemoet te komen aan deze frustraties heeft de Psychologencommissie een bemiddelingstraject in het leven geroepen. Dit traject staat volledig los van de Tuchtprocedure en geeft de klager en de psycholoog de mogelijkheid om samen naar een oplossing te zoeken voor hun geschil. De uitkomst van bemiddeling wordt niet van buitenaf opgelegd zoals bij een tuchtprocedure het geval is. De oplossingen zijn steeds het resultaat van een onderhandeling tussen de twee partijen en kunnen dan ook van velerlei aard zijn. Bemiddeling is een vrijwillig traject en kan daarom enkel plaatsvinden indien beide partijen ermee instemmen.

De bemiddelingsgesprekken worden omkaderd door een bemiddelaar met een opleiding in communicatietechnieken die erkend is door de Federale Overheidsdienst Justitie. Hij neemt steeds een neutrale positie in en spreekt zich er niet over uit of de psycholoog al dan niet correct gehandeld heeft.

Om de drempel voor bemiddeling te verlagen, vergoedt de Psychologencommissie de kosten van de eerste sessie. Indien beide partijen daarna de bemiddeling wensen voort te zetten, bekijken ze samen hoe zij het ereloon van de bemiddelaar zullen bekostigen.

35. Hoewel cliënten van psychologen hier weleens naar vragen, onderstrepen we dat arbitrage niet tot de bevoegdheden van de Psychologencommissie behoort. Zo kan zij een psycholoog zelf niet aanspreken op eventuele twijfelachtige praktijken of hem bepaalde verplichtingen opleggen, zoals de aanpassing van een rapport of de stopzetting van de psychologische begeleiding van een minderjarige.

⁵⁸ R. VAN GOETHEM, "De Orde van Geneesheren" in T. VANSWEEVELT en F. DEWALLENS (eds.), *Handboek Gezondheidsrecht, Volume I. Zorgverleners: statuut en aansprakelijkheid*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 590.

II. De inhoud van de deontologische code

36. De opleiding beoogt studenten in de psychologische wetenschappen al bewust te maken van hun toekomstige deontologische plichten en de ethische waarden waarop deze gestoeld zijn. Zo wordt een student aangemoedigd om tijdens zijn hele beroeps carrière:

- op regelmatige basis stil te staan bij zijn verantwoordelijkheden;
- een ethisch kompas te ontwikkelen;
- rekening te houden met de gevolgen van zijn handelingen en beslissingen;
- te luisteren naar (de belangen en vragen van) zijn cliënten en eventuele derden;
- rekening te houden met het specifieke karakter van de cliënt;
- ethische dilemma's te leren herkennen;
- de verschillende dimensies van een situatie tegenover elkaar af te wegen (specifiek wettelijk kader, het mandaat of de missie, het karakter van de cliënt);
- op een weloverwogen manier keuzes te maken.

De code beoogt deze aspecten verder te verankeren.

Sommige psychologen beschouwden de lancering van een bindende deontologische code als blijk van een gebrek aan vertrouwen in hun praktijk. De meerderheid ziet de code echter als een leidraad in de dagelijkse praktijk. Het is trouwens ook de bedoeling van de code om richtpunten aan te reiken, zonder dat ze daarmee de beslissingsruimte en de handelingsmogelijkheden van de psycholoog wil inperken. De code legt zelf de nadruk op de onafhankelijkheid en de verantwoordelijkheid van de psycholoog (art. 25, 28 en 50).

37. De deontologische code voor psychologen bestaat uit vier hoofdstukken: de algemene bepalingen (Hoofdstuk I), de definities (Hoofdstuk II), het beroepsgeheim (Hoofdstuk III) en de algemene principes (Hoofdstuk IV). Hieronder volgt een bespreking van zowel de algemene bepalingen (A) als de algemene principes (B). Voor een overzicht van de definities verwijzen we u rechtstreeks naar de code. Het beroepsgeheim komt uitgebreid aan bod in twee andere bijdragen in deze uitgave (zie *infra*, nrs. 61 e.v. en 375 e.v.).

A. De algemene bepalingen

38. Hoofdstuk I specificeert de algemene bepalingen, waaronder het toepassingsgebied (1) en de finaliteit (2) van de code. We vinden er ook in terug op welke manier de deontologische bepalingen moeten worden geïnterpreteerd (3).

1. Het toepassingsgebied van de code

39. Zoals aangegeven in het eerste artikel, is de code van toepassing op alle individuen die de titel van psycholoog dragen. Hoewel deze bepaling op het eerste gezicht duidelijk lijkt, blijkt hier in realiteit wel wat verwarring rond te bestaan. Zo merken we dat bepaalde psychologen en werkgevers veronderstellen dat de code enkel opgaat voor zelfstandige klinisch psychologen. Artikel 1 van de code stelt echter expliciet dat het toepassingsgebied van de code niet verbonden is aan werkterrein, functie of methoden. Het statuut waaronder de psycholoog werkt, maakt dus geen verschil: niet alleen zelfstandigen, maar ook psychologen werkzaam in loondienst of als vrijwilliger moeten de deontologische plichten respecteren. Meer algemeen gaat de code ook op voor psychologen die werkzaam zijn binnen het veld van de arbeidspsychologie, de schoolpsychologie, onderwijs of onderzoek.

In dezelfde lijn kan een contract niet afwijken van de code (art. 2 en 28). Deze bepaling beschermt de psycholoog tegen eventuele druk van een werkgever. De psycholoog kan hier steeds naar terugrijpen wanneer deze laatste het niet zo nauw zou nemen met het beroepsgeheim of zijn professionele autonomie.

2. De finaliteit van de code

40. De deontologische code beoogt niet alleen de kwaliteit van de dienstverlening van psychologen naar een hoger niveau te tillen, ze vervult ook een specifieke functie voor zowel de individuele cliënt als de hele beroepsgroep. Ze dient in feite drie welomschreven doelstellingen (art. 2):

- het beschermen van het publiek;
- het bewaren van de waardigheid en de integriteit van het beroep;
- het waarborgen van de kwaliteit van de gepresteerde diensten van psychologen.

41. De code beoogt deze doelstellingen in de eerste plaats te bereiken op een preventieve manier via het bevorderen van gepast gedrag.⁵⁹ De psycholoog krijgt een kader aangereikt waarbinnen hij zijn beroepsuitoefening verder kan ontplooiën, maar waarbij hij ook weet wat er van hem verwacht wordt als integere professional. De code geeft hem dus als het ware de richting aan in het aflijnen van zijn grenzen en biedt op deze manier houvast.

Daarnaast krijgt ook de cliënt duidelijkheid over wat hij van zijn psycholoog kan verwachten.⁶⁰ De code verhoogt daarmee de transparantie van

⁵⁹ M. LEIJSEN, *Gids beroepsethiek*, Leuven, Acco, 2005, 18.

⁶⁰ *Ibid.*, 17.

de psychologische praktijkvoering, wat ook het vertrouwen van cliënten in de diensten van psychologen ten goede komt.

42. Met de juridische verankering en de koppeling aan de Tuchtraad krijgt de code ook een soort controlefunctie: wanneer een psycholoog de code niet respecteert, kan hij daarop aangesproken worden. Dit dient niet alleen voor het waarborgen van de kwaliteit van de dienstverlening en de bescherming van cliënten, maar ook voor de bescherming van het 'imago' van het hele beroep. Niet-deontologisch handelen straalt immers af op collega-psychologen doordat het algemene vertrouwen van de cliënt in de psychologische hulpverlening een deuk krijgt. Cliënten zullen zich pas tot hem of zijn collega's wenden wanneer zij voldoende vertrouwen hebben in de kwaliteit van de dienstverlening. Aldus is de individuele psycholoog een belangrijke schakel in het bewaren van de waardigheid en integriteit van de hele beroepsgroep. Bij uitbreiding kan zelfs gesteld worden dat deontologisch correct handelen bijdraagt tot de toegankelijkheid van psychologische zorg.

3. De interpretatie van de deontologische bepalingen

43. Wat als 'correct handelen' kan worden omschreven, is geen statisch gegeven. Het veld van de psychologie is immers niet alleen enorm divers, het ontwikkelt zich ook aan een hoge snelheid. Het is dan ook ondenkbaar dat een deontologische code een exhaustieve lijst zou omvatten van alle soorten psychologische handelingen of situaties die een psycholoog kan tegenkomen. Dit zou niet alleen de 'rijkheid' van de discipline en de creativiteit van de psycholoog tenietdoen, de code zou ook onnoemelijk lang worden. De bepalingen ervan zouden bovendien meteen voorbijgestreefd zijn.

De deontologische code moet dan ook beschouwd worden als een verzameling van voorschriften en niet als een geheel van verbodsbepalingen.⁶¹ De bepalingen die erin zijn opgenomen hebben een verklarend karakter en zijn niet bedoeld om de psycholoog in zijn dagelijkse praktijkvoering te beperken (art. 2). Wanneer de psycholoog een bepaalde handeling niet in de code terugvindt, wil dit dan ook niet automatisch zeggen dat ze verboden is. De psycholoog moet uiteraard wel steeds blijven handelen in de geest van de code, waarbij hij de waardigheid en de integriteit van het beroep hoog in het vaandel draagt.

De plichtenleer kan bovendien naar analogie worden toegepast (art. 2). Deze bepaling betekent dat de deontologische plichten in de meest brede zin moeten worden opgevat. Ze beperken zich niet tot de strikte betekenis ervan

⁶¹ J. DU JARDIN, "Rechtspraak in tuchtzaken door de beroepsorden: toetsing van de wettelijkheid door het Hof van Cassatie", *Rechtskundig Weekblad* 2000-2001, 785-810.

en tot wat letterlijk is neergeschreven. Ze kunnen ook toegepast worden op gelijkaardige situaties.

B. De algemene principes

44. Hoofdstuk IV omschrijft de verschillende ethische basisprincipes en vormt als het ware het kompas van de psycholoog. We vinden er vier afdelingen in terug: eerbiediging van de waardigheid en de rechten van de persoon (Afdeling I), verantwoordelijkheid (Afdeling II), competentie (Afdeling III), integriteit en eerlijkheid (Afdeling IV). Over deze waarden stelt de EFPA-metacode nog expliciet dat deze zich niet hiërarchisch ten opzichte van elkaar verhouden. Ze zijn zelfs wederzijds afhankelijk, met als gevolg dat ze ook met elkaar in conflict kunnen komen.⁶² Meer daarover in deel III van deze bijdrage.

In wat volgt, fietsen we door de bepalingen die in elk van deze afdelingen zijn ondergebracht. Het is niet de bedoeling om een exhaustieve opsomming te geven van alle artikels in de code, daarvoor verwijzen we naar de code zelf. We geven wel de belangrijkste principes en bedenkingen weer.

1. De eerbiediging van de waardigheid en de rechten van de persoon

45. “Human Rights can be immense inspiration for psychologists and they also provide a normative standard, in line with the ethical principles in the EFPA Model Code... Psychologists as a profession can be of great help to people enabling them to live under the umbrella of human rights, to re-find their identity and dignity, to welcome them and to find their place in our societies.”⁶³ Dit stelde EFPA naar aanleiding van de Internationale dag van de rechten van de mens in 2005. Artikel 21, het eerste artikel van Afdeling I, is een bevestiging van deze rechten en kent de psycholoog een actieve rol toe in de bewaring ervan.

Eenzijds moet de psycholoog steeds de “fysieke en psychologische gezondheid” van zijn cliënten respecteren, zowel in het begin, tijdens als na de afloop van de professionele relatie (art. 21, § 2). Hij toont respect en discrimineert niet, ook al sluiten de morele waarden en overtuigingen van de cliënt niet aan bij zijn eigen waardenkader. Zoals verschillende andere auteurs, spreekt Leijssen in dit opzicht van een basishouding van “welwillende neutraliteit”.⁶⁴ Wij verwijzen ook naar het verbod op proselitisme (het bekeren van mensen tot je

⁶² G. LINDSAY, “Transnational ethical guidance and the development of the EFPA metacode of ethics”, *European Psychologist* 2001, 16(2), 121-131, doi: 10.1027/1016-9040/a000090.

⁶³ APA, *Human rights can be an immense inspiration for psychologists*, 10 december 2015, geraadpleegd op www.efpa.eu.

⁶⁴ M. LEIJSSSEN, *Gids beroepsethiek*, Leuven, Acco, 2005, 22.

eigen mening), dat in Afdeling IV (integriteit en eerlijkheid) is ondergebracht en uit deze principes volgt.

Anderzijds moeten de personen en de groepen van personen met wie de psycholoog werkt, kunnen rekenen op vrijheid, waardigheid, privacy, autonomie en integriteit (art. 21, § 1). Ook de vrije keuze van zorgverstrekker (art. 23), het recht op informatie (art. 21, § 3) en geïnformeerde toestemming (art. 24) zijn hierbij belangrijk. Aldus vinden we in deze afdeling ook meerdere principes terug die ook in de Wet op de Patiëntenrechten⁶⁵ terug te vinden zijn. Deze wet omvat onder andere het recht op kwaliteitsvolle dienstverlening, vrije keuze, informatie en eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer (voor meer informatie, zie *infra* nrs. 329 e.v.).⁶⁶

46. In deze afdeling is nog een artikel 22 ondergebracht, dat stelt dat alle evaluaties die een psycholoog doet alleen over personen en situaties mogen gaan die hij zelf heeft kunnen onderzoeken. Dit betekent dat de psycholoog steeds een duidelijk onderscheid moet maken tussen wat hij objectief heeft kunnen vaststellen en wat de cliënt (of zijn systeem) subjectief aanlevert. Om dit met een eenvoudig voorbeeld te illustreren: vaststellen dat een cliënt slecht slaapt is niet hetzelfde als vaststellen dat een cliënt aangeeft dat hij slecht slaapt.

2. De verantwoordelijkheid van de psycholoog

47. Als professional met een degelijke scholing kiest een psycholoog zelf welke methodes hij toepast en welke technieken hij hanteert. Deze autonomie is één van de hoekstenen van de psychologische praktijk en vormt meteen ook de basis voor de persoonlijke verantwoordelijkheid die een psycholoog draagt (art. 25). Afdeling II is dan ook sterk gelinkt aan Afdeling III, die de competentie van de psycholoog omschrijft. Er wordt van hem verwacht dat hij zijn eigen grenzen kent en goed op de hoogte is van de mogelijke schadelijke gevolgen van zijn interventies (art. 32). Wanneer hij deze grenzen overschrijdt of een fout maakt, dient hij dan ook zelf daarvoor de verantwoordelijkheid op te nemen. Hij bekijkt wat hij kan doen om eventuele schade te herstellen en onderneemt de nodige stappen om dergelijke problemen in de toekomst te vermijden.

Hoezeer een psycholoog er ook naar streeft om in alle situaties correcte en weloverwogen beslissingen te nemen, het is belangrijk ook te beseffen dat

⁶⁵ Wet 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt, BS 26 september 2002.

⁶⁶ Het is belangrijk om te noteren dat het toepassingsgebied van de Wet op de Patiëntenrechten niet helemaal samenvalt met het toepassingsgebied van de deontologische code. De deontologische code is van toepassing op *alle psychologen*, terwijl de Wet Patiëntenrechten geldt voor alle *beoefenaars van een gezondheidszorgberoep*. Sinds 1 september 2016 worden ook *klinisch* psychologen beschouwd als beoefenaars van een gezondheidszorgberoep (voor meer informatie, zie *infra* nrs. 329 e.v.).

niemand onfeilbaar is.⁶⁷ Vanuit die optiek schrijft de code voor dat een psycholoog verplicht is om een verzekering aan te gaan voor de eventuele schade die hij zou veroorzaken in het kader van zijn beroep (art. 27) (voor meer details, zie *infra* nr. 204).

48. Verantwoordelijkheid betekent ook dat psycholoog zich niet kan verschuilen achter een werkgever of collega bij een deontologische overtreding. Hij draagt zelf de verantwoordelijkheid om de code te eerbiedigen in alle verbanden die hij aangaat. Dit betekent dat hij ook sterk in zijn schoenen moet staan wanneer anderen iets vragen dat ingaat tegen die verplichtingen. In de praktijk komt het weleens voor dat een werkgever onterecht inzage eist in patiëntendossiers of de psycholoog oplegt gebruik te maken van welbepaalde therapeutische technieken. Een werkgever kan de psycholoog echter niet van zijn beroepsgeheim doen afwijken of zijn vrijheid in keuzes en methodes inperken (art. 28).

Artikel 26 gaat nog een stap verder en stelt dat de psycholoog ook van zijn medewerkers niet-psychologen de naleving van de code moet eisen (bv. secretariaatsmedewerkers, collega's uit multidisciplinaire teams). De Psychologencommissie stelt vast dat deze bepaling een aantal psychologen zorgen baart en dan vooral omwille van het tweede deel van het artikel: "Hij neemt verantwoordelijkheid op voor hun eventuele niet-naleving". Met het woord 'verantwoordelijkheid' wordt echter vooral bedoeld dat een psycholoog kijkt wat binnen zijn mogelijkheden valt om de naleving van de code zo veel mogelijk te bevorderen. Denk bijvoorbeeld aan goede afspraken rond het delen van patiëntgegevens, een collega aanspreken wanneer je zijn dossiers ziet rondslingeren...

49. Afdeling II omvat ook de plicht tot continuïteit (art. 29). Wanneer de psycholoog, om welke reden dan ook, een cliënt niet langer kan opvolgen, mag hij deze niet zomaar in de kou laten staan. Hij moet de 'nodige' maatregelen nemen om de continuïteit van zorgen te verzekeren. Wat deze maatregelen zijn, daar weidt de code niet verder over uit. Het kan bijvoorbeeld betekenen dat de psycholoog een vervanger regelt voor wanneer hij langdurig ziek zou worden, maar ook dat hij de cliënt naar een collega doorverwijst wanneer de problematiek zijn competenties overstijgt.

3. De competentie van de psycholoog

50. Om hoogkwalitatieve zorg af te kunnen leveren, moet een psycholoog zowel zijn *vakkennis* als zijn *competenties* op een hoog niveau houden door

⁶⁷ K.S. POPE en M.J.T. VASQUEZ, *Ethics in Psychotherapy and Counseling: A Practical Guide*, 5de ed, New York, John Wiley, 2016, 4.

ze continu bij te schaven. Dit doet hij aan de hand van een permanente en weloverwogen interdisciplinaire bijscholing in de lijn van de recente ontwikkelingen in de psychologie (art. 30). Wetenschappelijke kennis op het vlak van psychologie ontwikkelt zich nu eenmaal snel, met als gevolg dat ze ook snel verouderd kan raken.⁶⁸ Daarom is het zeer belangrijk dat een psycholoog aandacht blijft hebben voor wat door de wetenschappelijke gemeenschap van psychologen erkend is en weet wat de kritieken zijn op de methodes die hij gebruikt en toepast (art. 32). Gezien het evolutieve karakter van de psychologische kennis is dit dan ook een opdracht die voor zijn hele carrière opgaat. Een abonnement op een vaktijdschrift kan de psycholoog daarin op weg helpen.

Hierbij aansluitend informeert een psycholoog zich ook best over het wettelijk kader dat zijn beroep vormgeeft. Dat kader is ruimer dan de deontologische code en bestaat onder andere uit wetten die, in de hiërarchie van de rechtsnormen, boven het koninklijk besluit staan waarin de deontologische regels opgenomen zijn.⁶⁹ Denk bijvoorbeeld aan de “wet van 22 augustus 2002 betreffende de rechten van de patiënt” of de bepalingen in het Burgerlijk Wetboek rond de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag. Deze wetten hebben steeds voorrang op de deontologische regels.

51. Vervolgens is een psycholoog ertoe verplicht zich steeds te beperken tot waarvoor hij feitelijk gekwalificeerd is vanuit zijn opleiding, bijkomende training of ervaring.⁷⁰ Hij heeft een doorverwijsplicht wanneer:

- de problematiek van de cliënt zijn competentiegebied overstijgt (art. 32);
- de beperkingen van zijn methodes en technieken het onmogelijk maken een bepaalde cliënt kwalitatieve zorg te bieden (art. 33);
- ziekte, belangenconflicten of een moreel onvermogen zijn objectiviteit of zijn competenties in het gedrang brengen (art. 34).

Via regelmatige reflectiemomenten houdt de psycholoog de vinger aan de pols wat betreft de grenzen van zijn competentiegebied. Daarbij staat hij niet alleen stil bij de grenzen van de methodes die hanteert, hij reflecteert ook op tijd en stond over zijn persoonlijke betrokkenheid in het begrijpen van andermans gedrag (art. 30). Het is belangrijk om te weten wanneer persoonlijke processen interfereren met competenties en objectiviteit en aldus het belang van de cliënt of de professionele relatie in het gedrang kunnen brengen.

⁶⁸ J. ROTHFUSZ, *Ethiek in de Psychologie*, Amsterdam, Pearson Benelux BV, 2015, 124.

⁶⁹ Meer weten over de hiërarchie van de rechtsnormen? Zie https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-be-maximizeMS-nl.do?member=1.

⁷⁰ EUROPEAN FEDERATION OF PSYCHOLOGISTS' ASSOCIATIONS, *Meta-code of Ethics 2005*, geraadpleegd op www.efpa.eu.

4. De integriteit en de eerlijkheid van de psycholoog

52. Volgens Afdeling IV moet de psycholoog integriteit en eerlijkheid aan de dag leggen in alle dimensies van zijn professioneel handelen.

Hieronder vallen zowel een waarheidsgetrouwe en begrijpelijke communicatie in publiciteit (art. 39), in verklaringen in de media (art. 42) en in wetenschappelijk onderzoek (art. 40), als in zijn contacten met cliënten zelf (art. 41). Dit laatste betekent bijvoorbeeld dat de psycholoog zijn taalgebruik aanpast aan de cliënt die voor hem zit, maar ook dat hij alternatieve hypothesen niet achterhoudt voor zijn cliënt.

Anderzijds mag de psycholoog geen handelingen stellen die de cliënt schade kunnen berokkenen of die zijn waardigheid kunnen aantasten (art. 35). Zo past hij geen technieken toe die niet in verhouding staan tot de gestelde problematiek (art. 38). Hij laat evenwel niet toe dat anderen zijn psychologische kennis gebruiken (of misbruiken) om winst of een ander immoreel doel te verwezenlijken (art. 35 en 43).

53. In deze afdeling vinden we ook een aantal bepalingen over rolintegriteit. De psycholoog is bijvoorbeeld steeds verplicht om zich te beperken tot één activiteit bij dezelfde cliënt (art. 45). Dit impliceert dat hij geen professionele rollen mag mengen bij dezelfde persoon, bijvoorbeeld die van gerechtsdeskundige en van therapeut. Deze twee activiteiten veronderstellen immers een andere finaliteit. Waar de psycholoog als therapeut steeds de belangen en de hoedanigheid van de cliënt beschermt, zal een expertise hem misschien verplichten om informatie kenbaar te maken die tegen deze belangen ingaat.

Over het mengen van een professionele met niet-professionele rol stelt de code nog dat de psycholoog enkel professionele betrekkingen mag onderhouden met cliënten (art. 43). Seksuele relaties zijn zelfs strikt verboden, ook na het einde van de tussenkomst (art. 44). Een hulpverlenersrelatie vereist een zeker afstand om belangenconflicten te voorkomen, maar ook om de kwaliteit en effectiviteit van de hulpverlening te waarborgen.⁷¹ Indien cliënt en psycholoog een vriendschappelijke (en bij uitbreiding seksuele) relatie aangaan, bestaat het risico dat deze relatie onevenwichtig is, met de cliënt in een veeleer afhankelijk en kwetsbare positie.

54. Tot slot veronderstelt het integriteitsprincipe nog collegialiteit tussen psychologen onderling. Zo zal een psycholoog, binnen zijn eigen mogelijkheden, een collega voorthelpen die met een ethisch probleem worstelt (art. 36). Anderzijds heeft hij ook de plicht collega's erop te wijzen wanneer zij zich niet

⁷¹ M. LEIJSEN, *Gids beroepsethiek*, Leuven, Acco, 2005, 93.

in overeenstemming met hun code gedragen (art. 48). Hij pakt dit echter steeds op een respectvolle en collegiale manier aan zonder zijn collega in het openbaar te denigreren (art. 47).

Wanneer hij bovendien samenwerkt met andere beroepen, dient de psycholoog zijn identiteit en professionele onafhankelijkheid te doen eerbiedigen, net zoals hij die van de anderen erkent (art. 50). Op een meer algemeen niveau laat hij zich niet onder druk zetten bij de uitoefening van zijn functies (art. 49 en 50).

III. De deontologische code in de praktijk

A. Een proces dat verder gaat dan klakkeloos regels toepassen

55. Zowel pas afgestudeerde psychologen als de meer ervaren collega's komen weleens een moeilijke situatie tegen die hen doet twijfelen over de juiste manier van handelen.⁷² In het ene geval ontstaat er twijfel omdat er geen duidelijk antwoord te vinden is in de code of de wetgeving, in het andere geval omdat er sprake is van een dilemma. Deze dilemma's kunnen op verschillende manieren ontstaan, namelijk wanneer⁷³:

- verschillende ethische principes tegenover elkaar staan;
- verschillende deontologische verplichtingen met elkaar in conflict komen;
- ethische overwegingen niet verenigbaar zijn of lijken met wettelijke verplichtingen.

Maar zoals Pope en Vasquez het terecht stellen: "There is no escape from these struggles. They are part of our work."⁷⁴

56. Vooraleer een psycholoog op een correcte manier met (ethisch) geladen situaties kan omgaan, moet hij ze ook adequaat weten te herkennen.⁷⁵ Hoewel deze bewering misschien vanzelfsprekend lijkt, is het duidelijk dat dit in de praktijk niet altijd het geval is. Zo bestaat vaak de neiging om vooral te focussen op de thema's die van nature complex zijn en bijna onvermijdelijk dilemma's met zich meebrengen (bv. beroepsgeheim). Om eventuele fouten te vermijden

⁷² O. BOURGUIGNON, *La pratique du psychologue et l'éthique*, Waver, Mardaga, 2009.

⁷³ EUROPEAN FEDERATION OF PSYCHOLOGISTS' ASSOCIATIONS, *Recommendations for teaching ethics for psychologists*, 1999, geraadpleegd op www.efpa.eu.

⁷⁴ K.S. POPE en M.J.T. VASQUEZ, *Ethics in Psychotherapy and Counseling: A Practical Guide*, 5de ed, New York, John Wiley, 2016, 5.

⁷⁵ J. ROTHFUSZ, *Ethiek in de Psychologie*, Amsterdam, Pearson Benelux BV, 2015, 123.

is het belangrijk ook keuzes en situaties die als evident en weinig complex worden beschouwd, in vraag te durven stellen.⁷⁶

57. Wanneer de psycholoog een weinig vanzelfsprekende beslissing moet nemen, is een grondige kennis van de deontologische principes een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde.⁷⁷ Real-lifesituaties zijn nu eenmaal zelden te reduceren tot één bepaling in de code. Bovendien is de code niet te beschouwen als een ‘receptenboek’ dat een kant-en-klare oplossing aanreikt voor elke specifieke situatie.⁷⁸ Er bestaat vaak zelfs geen ‘unieke’ of ‘perfecte’ oplossing voor een specifiek dilemma. Daarom is het van wezenlijk belang dat de psycholoog steeds zijn afweging maakt aan de hand van een onderbouwd ethisch reflectieproces, waarbij hij de hoedanigheid van de cliënt en de eer en waardigheid van het beroep als vertrekpunten neemt.

Het is belangrijk om te beseffen dat dit reflectieproces verder gaat dan wat intuïtief juist of fout aanvoelt. Het gaat wel om een systematische reflectie, waarbij de uiteindelijke handelwijze kan worden gestaafd met rationele argumenten.⁷⁹ Een bekwame psycholoog past niet zomaar klakkeloos regels toe, hij weet ook waarom hij ze toepast. Hij houdt daarbij ook steeds rekening met de mogelijke gevolgen van zijn handelingen.⁸⁰

EFPA ziet dialoog als een wezenlijk onderdeel van dit proces: “it is only when the values, interests and dilemmas are brought into open communication that relevant information for ethical evaluation can be identified”.⁸¹ We kunnen dan ook niet genoeg het belang benadrukken van een uitgebreid professioneel netwerk waarop de psycholoog een beroep kan doen. Meer geformaliseerde vormen van overleg zoals supervisie en intervisiegroepen vormen daarop een belangrijke aanvulling.

Daarnaast bestaan er ook verschillende ethische beslissingsmodellen die de psycholoog verder in dit reflectieproces kunnen ondersteunen. Zowel de EFPA, de *British Psychological Society* als de *Canadian Psychological Association* integreren een dergelijk model zelfs in hun respectievelijke ‘Model code’⁸²,

⁷⁶ K.S. POPE en M.J.T. VASQUEZ, *Ethics in Psychotherapy and Counseling: A Practical Guide*, o.c., 4-5.

⁷⁷ *Ibid.*, 3-4.

⁷⁸ PSYCHOLOGENCOMMISSIE, *De deontologie van de psycholoog: code, good practices en ethisch redeneermodel*, 2017, geraadpleegd op www.compsy.be/deontologische-brochure, 8.

⁷⁹ J. ROTHFUSZ, *Ethiek in de Psychologie*, Amsterdam, Pearson Benelux BV, 2015, 12-13.

⁸⁰ EUROPEAN FEDERATION OF PSYCHOLOGISTS' ASSOCIATIONS, *Recommendations for teaching ethics for psychologists*, 1999, geraadpleegd op www.efpa.eu 4.

⁸¹ *Ibid.*

⁸² *Ibid.*

'Code of Ethics and Conduct'⁸³ en 'Code of ethics'⁸⁴. Ook in de verklarende brochure bij de deontologische code van de Psychologencommissie is een dergelijk ethisch redeneermodel terug te vinden.⁸⁵

B. Drie jaar deontologische code: een stand van zaken

58. Tussen 26 mei 2014 en 31 december 2016 werden bij de Tuchtraad verbonden aan de Psychologencommissie in totaal 108 klachten ingediend.

Daarin is 'partijdigheid' een onderwerp dat vaak voorkomt, onder meer wat betreft verslagen over minderjarige patiënten. De klager, meestal een ouder, doet zijn beklag dat de psycholoog de andere ouder heeft voorgetrokken in het verslag of dat deze een uitspraak heeft gedaan over zijn ouderlijke capaciteiten zonder hem feitelijk te hebben ontmoet. Wanneer dergelijke verslagen worden gebruikt in een conflictueuze echtscheidingsprocedure, kunnen deze echter een invloed hebben op gerechtelijke beslissingen over de verblijfsregeling.

In andere klachten doet de klager dan weer zijn beklag over een te vriendschappelijke houding, te weinig empathie of een gebrek aan professionaliteit. Slechts een minderheid van de klachten handelt echter exclusief over inbreuken op het beroepsgeheim.

De beslissingen van Tuchtraad over deze en toekomstige klachten zullen een bijkomende houvast bieden aan psychologen. Elke beslissing betreft immers een interpretatie van de deontologische bepalingen. Hoe meer een bepaalde uitspraak zich bovendien herhaalt, hoe duidelijker het wordt hoe de code in de praktijk moet worden toegepast. Alle uitspraken samen vormen op die manier een bijkomend richtsnoer voor de psycholoog die met een gelijkaardige situatie te maken krijgt in zijn praktijk.

59. Hoewel de Psychologencommissie vaststelt dat heel wat psychologen ernaar streven de deontologische principes zo correct mogelijk toe te passen, is het niet altijd gemakkelijk om een volledig overzicht te hebben van de bepalingen (deontologisch én wettelijk) die in een gegeven situatie van toepassing zijn. Dit is zeker te merken aan het aantal en het soort vragen dat de Psychologencommissie maandelijks ontvangt.

Binnen de Psychologencommissie werd daarom een deontologische dienst in het leven geroepen waar psychologen terecht kunnen met vragen over deon-

⁸³ BRITISH PSYCHOLOGICAL SOCIETY, *Code of Ethics and Conduct*, 2009, geraadpleegd op www.bps.org.uk.

⁸⁴ CANADIAN PSYCHOLOGICAL ASSOCIATION, *Canadian code of ethics for psychologists*, 2000, geraadpleegd op www.cpa.ca.

⁸⁵ PSYCHOLOGENCOMMISSIE, *De deontologie van de psycholoog: code, good practices en ethisch redeneermodel*, 2017, geraadpleegd op www.compsy.be/deontologische-brochure.

tologie of met de wettelijke bepalingen die aan de code raken. Zo komen de volgende vragen geregeld toe op de deontologische dienst.

- Attesten en verslagen: “Mag ik een verslag opstellen wanneer de cliënt dat wil gebruiken in een rechtszaak?”
- De behandeling van minderjarige patiënten: “Mag ik een 4-jarige opvolgen wanneer één van beide ouders niet akkoord gaat met mijn tussenkomst?”
- Het doorbreken van het beroepsgeheim: “Ik vermoed dat mijn cliënt mishandeld wordt door haar partner. Moet ik dit melden aan de bevoegde autoriteiten?”
- Publiciteit: “Ik ben een startende zelfstandige. Mag ik flyers verspreiden over mijn praktijk bij de artsen uit mijn buurt?”
- Dubbele activiteit: “Mag ik een cliënt in behandeling nemen bij wie ik reeds een gerechtelijke expertise heb uitgevoerd?”
- De getuigenis in rechte: “Ik ben opgeroepen door een rechter voor getuigenis m.b.t. mijn patiënt. Ben ik verplicht om te antwoorden op de vragen? Mag ik weigeren te antwoorden als gevolg van mijn beroepsgeheim?”
- Patiëntendossiers: “Mijn patiënt vraagt om inzage in zijn dossiers. Ben ik verplicht om op dit verzoek in te gaan?”
- ...

De dienst deontologie geeft vervolgens, in de mate van het mogelijke, een overzicht van de bepalingen waarmee de psycholoog alvast rekening moet houden in zijn ethisch reflectieproces. Op deze manier wil de Psychologencommissie niet alleen repressief optreden bij deontologische fouten, maar ze ook helpen te voorkomen. Om ervoor te zorgen dat alle erkende psychologen kunnen meeprofiteren van de verzamelde informatie, worden de meest voorkomende vragen en hun antwoorden gebundeld in FAQ's op de website van de Psychologencommissie.⁸⁶

Let wel, de deontologische dienst geeft enkel *algemene* toelichtingen, maar geen bindende adviezen of adviezen op maat van een specifieke situatie. De toepassing van de gegeven informatie in een specifieke situatie valt steeds onder de verantwoordelijkheid van de psycholoog zelf.

* * *

60. Via hun academische opleiding en hun loopbaankeuze hebben psychologen belangstelling ontwikkeld voor het gedrag, de mentale processen en affecten van de mens. Ze hebben meegekregen hoe ze op een respectvolle manier met hun cliënten moeten omgaan, hoe ze hun gezondheid en welzijn kunnen bevorderen en in sommige gevallen ook het lijden kunnen verlichten. Hoewel ze

⁸⁶ Zie www.compsy.be/vraag-en-antwoord.

niet allemaal actief zijn in de klinische sector, delen ze gelijklopende overtuigingen, bijvoorbeeld dat elk individu de kans moet krijgen om zich persoonlijk, relationeel en professioneel te ontplooien.

De meerderheid van de psychologen heeft een groot verantwoordelijkheidsgevoel en oefent zijn beroep uit met aandacht voor de waarden die zijn beroep vormgeven. De juridische verankering van deze waarden in deontologische regels die opgaan voor de hele beroepsgroep is een bevestiging hiervan. Vandaag staat de titel van psycholoog dan ook voor een echt engagement: de psycholoog geeft te kennen dat hij een gedeeld waardenkader onderschrijft en uitdraagt en dat hij er ook niet boven staat.

Psychologen mogen de deontologische code niet zien als een rem op hun praktijk. Integendeel, de code vormt een leidraad waarmee ze creatief kunnen werken in het belang van de cliënt, omkaderd door principes die gemeenschappelijk gedragen worden.

Het beroep van psycholoog en de uitoefening van de klinische psychologie

Een praktisch gids in de wetgeving

Onder leiding van de **Belgische Federatie van Psychologen (BFP)**
Onder coördinatie van **Stefaan Callens** en **Marc Van Overstraeten**

Laura Boddez, Stefaan Callens, Mathilde Coëffé, Marie-Caroline de Mùelenaere, Marie-Noëlle Derèse, Karel De Witte, Koen Lowet, Géraldine Mathieu, Claire Rommelaere, Liesbeth Van Leuven, Marc Van Overstraeten, Emily Vranken

Editie 2017 – 268 blz. – 40 €

Het beroep van psycholoog heeft op juridisch vlak de laatste jaren een grondige evolutie doorgemaakt. Vooral de aanpassing van de 'historische' wet van 8 november 1993 waardoor er een deontologisch en strafrechtelijk controlesysteem werd ingevoerd, de integratie van de deontologische regels in een koninklijk besluit in 2014 en de erkenning van de klinische psychologie als gezondheidszorgberoep sinds 1 september 2016 zijn daar de krachtlijnen van.

Deze juridische praktijkgids wil, op een didactische manier, vooral de toepasselijke regels toelichten. Zo gaat het onder meer over de **bescherming van de titel, het deontologische kader, de rechten en plichten van de beoefenaar, de kosten, de verantwoordelijkheden, e-gezondheidszorg...** Dit boek is een samenwerking tussen rechtsspecialisten en expert-psychologen en is voorzien van heel wat praktijkvoorbeelden.

BESTELBON (terug te bezorgen aan Anthemis)

Ik bestel:

HET BEROEP VAN PSYCHOLOOG EN DE UITOEFENING VAN DE KLINISCHE PSYCHOLOGIE

Editie 2017 – GUIPSYNL– 268 blz. – 40 €

___ exemplaar(aren)

Naam: _____

Voornaam: _____

Bedrijf: _____

Straat, Nr: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Telefoon: _____ Fax: _____

Mail: _____

BTW: _____

Datum: _____ Handtekening: _____

Onze Verkoopsvoorwaarden: www.anthemis.be/customer-service

Anthemis

Place Albert I, 9

1300 Limal

T +32 (0)10 42 02 90

F +32 (0)10 40 21 84

commande@anthemis.be

www.anthemis.be

Volgen ons op:

ANTHEMIS